

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 7 (20)

Суми – 2017

УДК 343.9

КРИМІНАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ТАКТИКИ ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

*Маланчук Петро Михайлович,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет*

*Щербак Вячеслав Сергійович,
студент IV курсу ННІ права,
Сумський державний університет*

У статті проведено аналіз криміналістичних аспектів тактики пред'явлення для впізнання.

Криміналістична тактика пред'явлення для впізнання використовувалася дуже давно. Ця слідча дія використовується дуже часто під час розслідування злочинів, з метою розкриття. Пред'явлення для впізнання – це процесуальна дія, яка полягає у пред'явленні певній особі певного об'єкту, який вона могла бачити і запам'ятати, для порівняння його у реальності. Впізнання є формою ідентифікації, то відповідно до цього на цю процесуальну дію поширюються загальні положення теорії ідентифікації, які дозволяють правильно організувати, провести порівняння і оцінити достовірність його результатів

У статті наведено поняття цієї слідчої та перелік об'єктів, які можуть бути пред'явленні, до них відносять: людей, тварин, трупи, їх частини, певні матеріальні предмети.

Вказується, що перед початком цієї процесуальної дії потрібно добре підготуватися, а саме сформулювати ціль, скласти план проведення, обрати місце та час проведення, підготувати певні засоби, що можуть бути потрібні під час проведення слідчої дії. Також наведено та охарактеризовано, етапи процесу пред'явлення для впізнання.

У підсумках вказано, складність цієї слідчої дії, яка обумовлена особливим засобом ототожнення пред'явлених об'єктів, а саме, уявним образом. Для забезпечення повноти та достовірності отриманої інформації під час проведення пред'явлення для впізнання, це досягається відповідною підготовкою до проведення цієї слідчої дії.

Ключові слова : слідча дія, пред'явлення для впізнання, об'єкти впізнання, криміналістична ідентифікація, процес підготовки, етапи проведення.

Malanchuk P. M., Shcherbak V. S. Criminalistic Aspects of Presentation Tactics for Identification. The article analyzes the criminalistic aspects of presentation tactics for identification.

Forensic tactics of presentation for reconnaissance has been used for a long time. This investigative action is used very often during the investigation of crimes for the purpose of disclosure. Presentation for identification is a procedural action, which is to present a certain object to a particular person, which she could see and remember, to compare it in reality. Recognition is a form of identification, then in accordance with this process, the general provisions of the theory of identification apply to this procedural action, which allow for the proper organization, comparison and evaluation of the reliability of its results.

The article describes the concept of this investigator and a list of objects that can be presented to them: people, animals, corpses, their parts, certain material objects.

It is indicated that before the beginning of this procedural action one needs to prepare well, namely to formulate the goal, to draw up a plan of conduct, to choose a place and time, to prepare certain means that may be needed during the investigative action. It also describes and describes the stages of the presentation process for identification.

The results indicate the complexity of this investigative action, which is due to a special means of identifying the objects presented, namely, in an imaginary way. To ensure the completeness and reliability of the information obtained during the presentation for identification, this is achieved by appropriate preparation for this investigative action.

Keywords : investigative action, presentation for identification, objects of identification, forensic identification, process of preparation, stages of conducting.

Актуальність дослідження. Проблема злочинності становить реальну небезпеку не лише для окремо взятого громадянина, а й для суспільства в цілому. У численних кримінологічних дослідженнях відзначається, що зростання числа злочинів випереджає зростання чисельності населення, постійно актуалізуючи проблему боротьби зі злочинністю. Громадянське суспільство вимагає від держави, зокрема від правоохоронних органів, серйозного перегляду ставлення до проблеми боротьби зі злочинністю. Вирішити це завдання неможливо без покращення якості розслідування кримінальних справ, високої професійної підготовки осіб, які здійснюють розслідування, оптимізації засобів і методів цієї діяльності.

Покращення якості розслідування безпосередньо пов'язано з підвищенням ефективності проведення слідчих дій, у числі котрих пред'явлення для впізнання, посідає «особливе місце». Це місце характеризується тим, що пред'явлення для впізнання є по-суті «легким» способом збирання доказів (наприклад, є очевидець, який точно підтверджує особу, що саме вона вчинила злочин). Ці свідчення, з одного боку, мають головне значення в системі зібраних у справі доказів, а з іншого – свідчать про високу вірогідність помилки.

Аналіз слідчої практики показує, що при проведенні пред'явлення для впізнання допускаються помилки як процесуального, так і тактичного характеру, що тягнуть за собою втрату цінних доказів, ущемлення прав та інтересів особистості. Найчастіше порушення пов'язані із нехтуванням процесуальним порядком проведення пред'явлення для впізнання, прорахунками в організації його проведення, здійснення комплексу підготовчих заходів.

Дослідженню проблем пред'явлення для впізнання присвячені роботи наступних вчених: В.Д. Арсенєва, О.Я. Баєва, Н.Г. Бритвича, В. С. Бурданова, А.В. Васильєва, А.П. Васютіна,

М.М. Гапановіча, А.Я. Гінзбурга, А.В. Дулова, В. І. Комісаров, В.Є. Коновалової, Ю.Г. Корухова, Г.І. Кочарова, Е.Д. Лукьянчикова, С.М. Потапова, А.Р. Ратинова, Б.А. Салаєва, М.В. Салтевського, З.Г. Самошиної, Н.В. Терзієва, П.П. Цветкова та інші.

Метою статті є поглиблений науковий аналіз криміналістичних аспектів пред'явлення для впізнання.

Виклад основного матеріалу. Процедура пред'явлення для впізнання під час розслідування злочинів використовувалась досить давно, це спочатку був спосіб збирання криміналістичної інформації. Криміналістична наука постійно розвивється, удосконалюється, і до цього часу ця процесуальна дія пройшла певний шлях визнання, формування, удосконалення та законодавчого закріплення.

В даний час пред'явлення для впізнання – це одна з найбільш часто вживаних процесуальних дій з різних категорій кримінальних справ. Результат правильного проведеного пред'явлення для впізнання може мати важливе доказове значення під час розслідуванні кримінальної справи.

На практиці проводиться досить багато слідчих, і поміж великої кількості пред'явлення для впізнання має вагоме значення, адже проводиться в процесі попереднього розслідування злочинів. Під час будь-якого розслідування злочину з'являється потреба у пізнанні певних предметів, що мають взаємозв'язок до вчиненого правопорушення, то це проводиться шляхом зіставлення уявного відображення, який зберігся у пам'яті людини, яка буде впізнавати, з об'єктом в реальності. Пред'явлення для впізнання вважається формою ідентифікації, яка здійснюється у межах слідчої дії.

Теоретичним підґрунтям даної слідчої дії є діалектичні положення про індивідуальність предметів матеріального світу і їх пізнаваності. В основі самого впізнання об'єкта під час його пред'явлення особі, яка буде впізнавати лежить психологічний процес ідентифікаційного

(аналітичного) впізнання, що проводиться шляхом виділення та диференціації загальних та особливих рис, на основі яких створюється загальний образ впізнаваного об'єкта, що дозволяє робити умовивід про його тотожні або відмінні риси.

Представлення для впізнання є специфічною слідчою дією, в ході якої здійснюється криміналістична ідентифікація за ідеальними відображеннями у пам'яті людей.

Пред'явлення для впізнання – це слідча дія, що проводиться з ціллю виявлення тотожності, групової приналежності або відмінності об'єкта (предмета), що пред'являється людині, яка впізнає і зіставляє його з уявним об'єктом (предметом), який закарбувався у її пам'яті. Як вказувалось вище, впізнання є формою ідентифікації, то відповідно до цього на цю процесуальну дію поширюються загальні положення теорії ідентифікації, які дозволяють правильно організувати, провести порівняння і оцінити достовірність його результатів [10, с. 312].

Процес проведення цієї слідчої дії полягає у тому, що пред'являються для впізнання певні об'єкти (предмети). Вчені виокремлюють різноманітні об'єкти (предмети), які можуть бути представлені у цій слідчій дії. Наприклад, В.В. Степанов і Ю.Н. Михайлова до числа об'єктів пред'явлення для впізнання відносять: живих осіб (розподіляючи їх за анатомічними, функціональними ознаками); труп; частини трупа; предмети, речі; тварини; інші живі істоти; їх трупи; частини трупів [3, с. 180].

В.А. Образцов вважає, що об'єктами пред'явлення для впізнання є: люди, тварини, птахи, інші представники фауни (іноді флори), трупи людей і тварин, інші об'єкти живої і неживої природи, які мають відмінні (ідентифікаційні ознаки і особливості) [7, с. 262].

Ю.В. Гаврилін відносить до об'єктів пред'явлення для впізнання (крім традиційних, вище наведених) комп'ютерну інформацію у вигляді програм, баз даних, текстових або графічних файлів, її носіїв [2, с. 65; 4, с. 76].

В.В. Когутич вказує, що об'єктами для пред'явлення можуть бути будь-які об'єкти матеріального світу, які становлять інтерес для слідчого та допускають їх пред'явлення для впізнання суб'єкта з дотриманням процесуальних вимог. Такими об'єктами можуть бути: люди, трупи людей, тварин, різноманітні предмети та речі, документи, ділянки місцевості, а також приміщення [5, с. 278].

Впізнання об'єктів – це складний комплекс психічної діяльності людини. Впізнання пов'язане з

здатністю людини виділити в різних об'єктах їх стійкі особливості – ознаки.

Мета цієї слідчої дії полягає у ототожненні особою об'єкта, який вона могла бачити раніше. При цьому ідентифікація здійснюється з уявлюваного образу, який є відображенням у свідомості впізнаючої особи.

За змістом процес впізнання поділяється на такі види:

а) сукцесивне (аналітичне, поелементне) впізнання, яке проводиться у логічному та послідовному звірванні властивостей об'єкта, що раніше сприймався з об'єктом, що представляється [8, с. 255];

б) симультанне (синтетичне, цілісне) впізнання – це миттєве впізнання, яке відбувається внаслідок формування та зберігання у пам'яті людини, що впізнає, цілісного образу [1, с. 211];

При сукцесивному впізнанні людина долає певні труднощі в ототожненні об'єкта, які є наслідком нетривалої попередньої взаємодії з цим об'єктом або зміни його ознак (наприклад, старіння, штучне маскування зовнішності). Симультанне впізнання відбувається в результаті миттєвого співпадіння образу з еталоном, що зберігається в пам'яті. При цьому особа не називає окремих ознак, за якими відбулося впізнання [6, с. 47].

Здібність людини ідентифікувати матеріальні об'єкти шляхом зіставлення їх ознак з тими, які збереглися в пам'яті, багаторазово перевірена експериментами і підтверджена слідчою практикою [8, с. 256].

Ця слідча дія може проводитися у наступних формах – у формі пред'явлення об'єкта (предмета) в натурі або у формі пред'явлення фотозображення цього об'єкта (предмета).

Практикою передбачено певні правила проведення цієї слідчої дії:

- людина, яка буде впізнавати певний об'єкт спочатку допитується, з метою отримання інформації від цієї особи відносно особи або об'єкта (предмета), які вона могла бачити; можливо їй відомі певні прикмети або особливості, які їй допоможуть пі час проведення цієї слідчої дії;

- перелік об'єктів (предметів), які можуть бути пред'явлені одночасно може бути не менше трьох (за винятком трупів);

- об'єкти (предмети), які будуть пред'явлені під час цієї слідчої дії мають бути по можливості схожими за зовнішніми ознаками з впізнаваним;

- ця слідча дія проводиться з обов'язковою присутністю понятих, а також може бути залучено фахівця;

- для фіксації ходу і результатів слідчої дії може використовуватися кіно- і фотоапаратура, а також апаратура звуко- та відеозапису [10, с. 212].

Пред'явленню об'єктів для впізнання передую процес підготовки, який включає в себе формулювання цілі даної слідчої дії, складання плану проведення впізнання, обирається місце та час для проведення такої слідчої дії, запрошуються учасники для проведення впізнання, готуються певні технічні засоби, які будуть необхідні, створюються умови для проведення впізнання.

Процес пред'явлення для впізнання включає в себе три етапи. На першому етапі коли проводиться пред'явлення особи для впізнання, їй пропонується зайняти будь-яке місце серед інших осіб. На другому етапі, особу, яка буде впізнавати запрошують до окремого приміщення, щоб вона бачила усіх учасників пред'явлення для впізнання. Також на цьому етапі у особи, яка впізнає з'ясовують підходять їй умови та добре їй видно прикмети за якими вона буде впізнавати. Після цього проводиться впізнання, якщо особі, яка впізнає не дуже добре видно людину, то її просять повернутися на певну сторону, якщо вона сидить, то їй потрібно підвестися та інше. На третьому етапі встановлюється тотожність чи групову належність, або відмінність певного об'єкта [9, с. 123].

У процесі пред'явлення впізнання потрібно переконатися та вжити спеціальних заходів

відносно запобігання контакту особи, яка впізнає з особою, яка пред'являється до впізнання. Після проведення цієї слідчої дії складається протокол, який мають підписати усі учасники, які були присутні на цій слідчій дії [4, с. 78].

Висновки. Підводячи підсумки даного дослідження потрібно констатувати, що пред'явлення для впізнання є досить важкою слідчою дією, яка вимагає відповідального підходу, ретельної підготовки і дотримання наукових рекомендацій. Складність обумовлена особливим засобом ототожнення пред'явлених об'єктів, а саме, уявним образом. Уявний образ, сам по собі будучи складним психічним явищем, доступний тільки його носію, що унеможливило вивчення, перевірку технічними засобами, і залишається недоступним для інших. Пред'явлення для впізнання – це дія, що передбачена кримінальним процесуальним законодавством, яка передбачає пред'явлення певного об'єкта (предмета), відносно котрого проводиться перевірка, щоб порівняти його з розшукуваним об'єктом, що раніше сприймався особою, яка має впізнати його у зв'язку з подією злочину. Забезпечення повноти та достовірності, отриманої інформації під час проведення пред'явлення для впізнання, досягається відповідною підготовкою цієї слідчої дії.

Використана література :

1. Александров Д. О., Андросюк В. Г., Казміренко Л. І. Юридична психологія: Підручник / За заг. ред. Л. І. Казміренко, Є. М. Моїсєєва. – К. : КНХ 2007. – 360 с.
2. Гаврилин Ю.В. Расследование неправомерного доступа к компьютерной информации. – М., 2001. – 312 с.
3. Дубягин Ю. П., Дубягина О. П., Логинов С. Г. Особенности методики расследования неочевидных убийств. – М., 2004. – 430 с.
4. Иванов А. Н. Современные проблемы предъявления для опознания и пути их решения / А. Н. Иванов // Известия Саратовского университета. Серия. : Экономика. Управление. Право. – 2007. Т. 7. Вып. 1. – С. 75-79.
5. Когутич І. І. Криміналістика: курс лекцій / І. І. Когутич. – К.: Атіка, 2009. – 888 с.
6. Лук'янчиков Є. Д. Пред'явлення для впізнання – засіб інформаційного забезпечення розслідування / Є. Д. Лук'янчиков, Б. Є. Лук'янчиков // Вісник кримінального судочинства. – 2015. – № 4. – С. 46-53.
7. Образцов В.А. Криминалистика: модели средств и технологий раскрытия преступлений: Курс лекций. – М., 2004. – 540 с.
8. Самко А. В. Теоретические и прикладные аспекты предъявления для опознания / А. В. Самко // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского Серия «Юридические науки». – 2011. – Том 24 (63). № 2. – С. 255-263.
9. Удовенко Ж.В. Криміналістика: конспект лекцій // За заг. ред. Галана В. І. / Ж. В. Удовенко. – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 320 с.
10. Шепітько В. Ю. Криміналістика: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Ю. Шепітько. – К.: Ін Юре, 2010. – 496 с.